

ART.BE

Van Broodthaers tot vandaag,
151 hedendaagse kunstenaars in België

Julien Delagrange

MER. Books

Marcel Broodthaers, *Casserole rouge avec des moules*, 1965

Hedendaagse kunst lijkt voor velen een labyrint te zijn. Complex, mysterieus, ondoorgrondelijk. Van buitenaf oogt het als moeilijk te betreden en uitsluitend bevolkt door wie de juiste taal spreekt of de juiste mensen kent. Met dergelijke bedenkingen en vele vragen verkende ook ik als jonge kunstwetenschapper deze wereld. Ik kan u geruststellen: er loert geen Minotaurus, zoals in de mythe van Theseus en Ariadne; men vindt er eerder een godenbanket. Er is namelijk een haast overweldigende weelde van hedendaagse kunst – in het bijzonder in België. Een ellenlange tafel met een veelheid aan smaken en zorgvuldig samengestelde gerechten. Van zoete broodjes zoals imposante olieverfschilderijen vol métier tot complexe delicatessen voor de fijnproever in de vorm van conceptuele installaties – waarvan men als nieuwkomer aan de tafel in eerste instantie niet kan geloven dat sommigen dat werkelijk goed vinden. Maar naarmate ik meer proefde en mijn horizon verbreedde, wakkerde de intussen onstilbare honger steeds verder aan. Maar men zit natuurlijk liever niet alleen aan tafel.

Op een bescheiden Instagramaccount begon ik haast compulsief dagelijks hedendaagse kunst te delen met de wereld, als een persoonlijke noodzaak om me verder te verdiepen in kunst – ditmaal buiten de universiteit, het eigen atelier of het professionele werkveld. Kunst kijken werd kunst denken; en wat binnenkwam, wou ook weer naar buiten. De pagina groeide snel uit tot een digitaal ontmoetingspunt voor tienduizenden kunstenaars, verzamelaars, curatoren, galeriehouders en anonieme volgers met eenzelfde honger naar beeld en betekenis. Dat culmineerde in 2021, dankzij de digitale opportuniteiten van de eenentwintigste eeuw – die naar mijn bescheiden mening te weinig in acht genomen worden door het traditionele kunstenlandschap, terwijl het van grote waarde zou zijn als mensen met adequate kennis en professionele ervaring plaatsnemen in, en bijdragen aan, deze alternatieve circuits van informatie – tot de oprichting van *Contemporary Art Issue*, of kortweg CAI: een hybride kunstplatform dat de muren van het vermeende labyrint wil laten verdwijnen en iedereen vrijblijvend uitnodigt om plaats te nemen aan de bankettafel van de hedendaagse kunst. Intussen gaan er jaarlijks vijf miljoen mensen in op die uitnodiging, gespreid over verschillende kanalen en media – van het oorspronkelijke Instagramaccount tot het huidige centrale platform www.contemporaryartissue.com met een online kunstmagazine, on- en offline curatoriale activiteiten, alsook een snelgroeiend YouTube kanaal. Die verscheidenheid komt voort uit de serendipiteit van het leven, waarbij telkens nieuwe kansen en projecten zich aanreiken – zoals deze publicatie bijvoorbeeld.

Maar de kern blijft onveranderd: een oerverlangen om kunst te beleven en te delen. Een onverklaarbare innerlijke bewegingsdrang die in elke kunstenaar of kunstliefhebber schuilt. Het verlangen om de wereld en ons bestaan via de kunst beter te begrijpen – een existentiële nieuwsgierigheid of intellectuele honger. Een vorm van ademhaling. De dagelijkse discipline van kijken,

ontdekken, bevragen, ordenen, begrijpen en verwerken, om de volgende dag weer opnieuw te beginnen.

ART.BE is daarvan een tastbaar verlengstuk, waarbij de Belgische hedendaagse kunst onder de loep wordt genomen. Deze aanpak omvat echter geen traditioneel overzicht vanuit een ivoren toren, maar een lezing van binnenuit: een poging om in kaart te brengen wat vandaag leeft in de Belgische kunstscene. Een gezamenlijke ontdekkingsstocht in plaats van een lezing op basis van subjectieve interpretatie en persoonlijke voorkeur. Hoewel de traditionele kunstgeschiedschrijving vaak de indruk wekt dat de kunstgeschiedenis een lineair en haast doelgericht traject volgt – een opeenvolging van duidelijk afgebakende stromingen in tijd, stijl en denkwijze, bevolkt door homogene groepen kunstenaars, zoals dat nog mogelijk was tijdens het modernisme toen stilistische innovatie een terechte maatstaf was – wijst de praktijk vaak op iets fundamenteel anders. Zeker in een land als België, waar eigenzinnigheid eerder regel dan uitzondering is, verloopt de ontwikkeling van kunst allerm minst ordelijk of eenduidig. De geschiedenis van kunst is in de eerste plaats een geschiedenis van kunstenaars. En dus ook van afwijkingen, overlappingsen, contradicties en unieke stemmen. In dit boek worden kunsthistorische inzichten niet geordend volgens een vooraf bepaald model, maar ontstaan ze vanuit het kijken zelf.

Dat voltrekt zich aan de hand van een beredeneerde selectie van 151 Belgische kunstenaars, geboren vanaf 1924 tot vandaag. Honderdeneen jaar geleden werd in ons land een kunstenaar geboren die de internationale kunstscene op zijn kop zou zetten: Marcel Broodthaers (1924–1976). Hoewel hij pas in 1964 de overstap maakte van poëzie naar beeldende kunst – terwijl andere Belgische kunstenaars chronologisch gezien al een prominente rol speelden binnen de naoorlogse avant-garde – was zijn impact onmiddellijk, onuitwisbaar en ronduit geniaal. Daardoor vormt Marcel Broodthaers het symbolische beginpunt van onze reis door de Belgische hedendaagse kunstgeschiedenis.

En hoewel de afbakening in tijd eenduidig is, geldt dat niet voor de afbakening in ruimte – of eerder, de afbakening in identiteit: *Belg-zijn*. Wanneer is men Belg en wat betekent dat precies? Tijdens het samenstellen van deze publicatie werd al snel duidelijk dat een te enge of rigide benadering van het Belg-zijn bepaalde sleutelfiguren binnen onze kunstscene zou uitsluiten. Denk bijvoorbeeld aan kunstenaars die niet in België geboren zijn, maar er al jaren wonen en werken, zoals Kendell Geers (1968), die zich afzette tegen zijn Zuid-Afrikaanse achtergrond en zichzelf herboren verklaarde als kunstenaar toen hij in de jaren 1990 naar Brussel verhuisde en een nieuwe naam en identiteit aannam. Of kunstenaars die elders werken maar diepgeworteld zijn in België, zoals Francis Alÿs (1959), die sinds eind jaren 1980 werkt vanuit Mexico-Stad zonder zijn band met België te verliezen – zo vulde de Antwerpse kunstenaar het Belgisch Paviljoen tijdens de 59e Biënnale van Venetië (2022).

Ook andere kunstenaars schrijven mee aan het verhaal van de Belgische hedendaagse kunst zonder dat zij over de administratieve stempel van het Belg-zijn beschikken. De Nederlandse kunstenaar Mark Manders (1968) bijvoorbeeld, die sinds de jaren 1990 woont en werkt in België, zijn thuisland vertegenwoordigde op de 55e Biënnale van Venetië (2013) én deel uitmaakte van de tentoonstelling *Convex/Concave: Belgian Contemporary Art* in TANK Shanghai (2019–2020). Deze anthologie van kunstenaars volgt dan ook een inclusieve logica die trouw is aan de actuele realiteit van ons kunstlandschap. Belg-zijn

is namelijk minder een nationaliteit dan een ingesteldheid. Zo weerspiegelt de Belgische kunstscene op symbolische wijze haar land: een lappendeken die weigert platgestreken te worden. En precies daarin ligt haar kracht.

Het is geen geheim dat België een relatief recente constructie is – een paradox en politieke improvisatie die tot stand kwam in de nasleep van de Belgische Opstand van 1830. Historicus Rolf Falter¹ (1958) benadrukt dat ons land geen duidelijke oorsprongsmythe kent, zoals vele andere naties die wel hebben. Historicus Brecht Deseure² voegt daaraan toe dat er vóór 1830 geen besef bestond van een Belgisch territorium. Zo lagen Brugge en Luik bijvoorbeeld eeuwenlang in compleet verschillende politieke en culturele werelden, maar werden ze op gekunstelde wijze samengebracht in een nieuwe natiestaat. Door die historische en actuele verdeeldheid – op het vlak van taal, cultuur en regio – heerst er geen eenduidige nationale identiteit. Mensen identificeren zich vaak eerder met hun gemeenschap, provincie, stad of dialect dan met het land als geheel. Het begrip *belgitude*, geïntroduceerd door Pierre Mertens³, beschrijft die complexe, vaak ironische en zelfrelativerende identiteit van het Belg-zijn. De term verwijst naar een gevoel van identiteit zonder identiteit, gekenmerkt door versplintering, twijfel, ambiguïteit, absurditeit, zelfspot en institutionele incoherentie – aspecten die doorheen onze kunstgeschiedenis, en deze publicatie, sterk voelbaar zijn. Hoewel de term aanvankelijk een negatieve connotatie droeg, is hij uitgegroeid tot een speelse manier om typisch Belgische fenomenen te benoemen. Denk aan moules-frites, Manneken Pis en Tintin, maar ook aan de onzekerheid over de taal waarin men hallo zegt, en of men al dan niet een kus geeft, en hoeveel kussen... Die culturele symbolen en herkenbare situaties worden zowel met trots gekoesterd als ironisch bevraagd.

Belgitude is een uitzonderlijke vorm van culturele zelfreflectie, vol scherpzinnigheid en humor. Van Marcel Broodthaers' poëtische satire over de absurde Belgische identiteit tot Warhol-achtige popart-parodieën van Belgische ministers bij Jacques Charlier (1939). In de bewuste aanvaarding van pluralisme en fragmentatie schuilt net de kern en kracht van het Belg-zijn, waarin onzekerheid, meertaligheid en dubbelzinnigheid worden omgezet in artistieke eigenzinnigheid en originaliteit. Vandaag floreert de Belgische kunst niet ondanks haar interne spanningen, maar dankzij die spanningen en het uitzonderlijke vermogen om contradicties te absorberen en kracht te halen uit ambiguïteit.

Die scherpe inventiviteit gaat historisch gezien ook verder dan de Belgische Omwenteling. Onze artistieke erfenis en intellectuele traditie van het historische grondgebied waar vandaag onze landsgrenzen zich ruwweg bevinden – met meesters als Jan van Eyck (1390–1441), Pieter Bruegel de Oude (ca. 1525/1530–1569) en Peter Paul Rubens (1577–1640) – is gekenmerkt door eenzelfde pluralisme en een internationale openheid die we ook terugvinden in de huidige Belgische kunstscene die internationaal, kosmopolitisch en meertalig is. België is een kruispunt van Europa – Romeins, Bourgondisch, Engels, Habsburgs, Frans, Nederlands. Talen en invloeden komen samen, de Germaanse, Romaanse en Angelsaksische cultuur vermengen, frictie ontstaat, en originaliteit komt voort uit botsing eerder dan eenheid. België fungeerde als een doorvoerhaven van ideeën, waarbij externe invloeden op natuurlijke wijze versmeltten met onze *belgitude*.

Zo zou een jonge natie langzaam maar zeker haar eigen (kunst)geschiedenis schrijven, zonder duidelijke identiteit en vol eigenzinnige varianten van de explosie van nieuwe modernistische⁴ kunststromingen en -ismes waarbij stilistische en

1.	NEL AERTS	16
2.	PHILIP AGUIRRE Y OTEGUI	20
3.	CHANTAL AKERMAN	22
4.	FRANCIS ALÿS	24
5.	AROCHA & SCHRAENEN	28
6.	FARAH ATASSI	30
7.	SVEN AUGUSTIJNEN	32
8.	EVELYNE AXELL	34
9.	BÉATRICE BALCOU	38
10.	SAMMY BALOJI	40
11.	MARIANNE BERENHAUT	44
12.	MARCEL BERLANGER	46
13.	FRED BERVOETS	48
14.	GUILLAUME BIJL	52
15.	ALAIN BILTEREYST	56
16.	MICHAËL BORREMANS	58
17.	KASPER BOSMANS	62
18.	ALINE BOUVY	66
19.	DIRK BRAECKMAN	70
20.	RICARDO BREY	74
21.	MARCEL BROODTHAERS	78
22.	LUCIA BRU	84
23.	PETER BUGGENHOUT	86
24.	LAURIE CHARLES	90
25.	JACQUES CHARLIER	92
26.	DAVID CLAERBOUT	94
27.	VAAST COLSON	98
28.	LEO COPERS	100
29.	JOHAN CRETEN	102
30.	ERIC CROES	104
31.	ILSE D'HOLLANDER	106
32.	HONORÉ d'O	108
33.	BERLINDE DE BRUYCKERE	110
34.	JOS DE GRUYTER & HARALD THYS	114
35.	RAOUL DE KEYSER	116
36.	WILLY DE SAUTER	120
37.	KOENRAAD DEDOBBELEER	122
38.	EDITH DEKYNDT	124
39.	LUC DELEU	128

40.	WIM DELVOYE	130
41.	BIEKE DEPOORTER	134
42.	SARA DERAEDT	138
43.	ROBERT DEVRIENDT	140
44.	ELS DIETVORST	142
45.	NICO DOCKX	144
46.	JOËLLE DUBOIS	146
47.	LILI DUJOURIE	148
48.	ÉRIC DUYCKAERTS	152
49.	JAN FABRE	154
50.	CHRISTOPH FINK	158
51.	MICHEL FRANÇOIS	160
52.	PÉLAGIE GBAGUIDI	164
53.	KENDELL GEERS	168
54.	TATJANA GERHARD	172
55.	JEF GEYS	174
56.	VINCENT GEYSKENS	178
57.	JORIS GHEKIERE	180
58.	DAAN GIELIS	182
59.	GEERT GOIRIS	184
60.	JOHAN GRIMONPREZ	186
61.	HARRY GRUYAERT	188
62.	KATI HECK	190
63.	RENÉ HEYVAERT	194
64.	ANN VERONICA JANSSENS	198
65.	JODI	202
66.	SUCHAN KINOSHITA	204
67.	AGLAIA KONRAD	208
68.	GERMAINE KRUIP	210
69.	GABRIEL KURI	212
70.	MARIE-JO LAFONTAINE	216
71.	NICOLÁS LAMAS	218
72.	WALTER LEBLANC	220
73.	THOMAS LEROOY	222
74.	JACQUES LIZÈNE	224
75.	BERND LOHAUS	226
76.	EMILIO LÓPEZ-MENCHERO	230
77.	ARIANE LOZE	232
78.	IVES MAES	234

79.	MARK MANDERS	236
80.	WERNER MANNAERS	240
81.	MARTIN MARGIELA	242
82.	KRIS MARTIN	244
83.	XAVIER MARY	248
84.	GUY MEES	250
85.	JACQUELINE MESMAEKER	254
86.	PHILIP METTEN	256
87.	WESLEY MEURIS	258
88.	MASHID MOHADJERIN	260
89.	PETER MORRENS	264
90.	MICHEL MOUFFE	266
91.	JOHAN MUYLE	268
92.	NADIA NAVEAU	270
93.	RENATO NICLODI	272
94.	OTOBONG NKANGA	274
95.	WILLEM OOREBEEK	276
96.	HANS OP DE BEECK	278
97.	RIA PACQUÉE	282
98.	PANAMARENKO	286
99.	MAX PINCKERS	290
100.	BENOIT PLATÉUS	292
101.	LAURE PROUVOST	294
102.	NICOLAS PROVOST	298
103.	ARNE QUINZE	300
104.	GERT ROBIJNS	302
105.	PETER ROGIER	304
106.	GUY ROMBOUTS	306
107.	FABRICE SAMYN	308
108.	BEN SLEDSSENS	310
109.	WALTER SWENNEN	314
110.	SVEN 'T JOLLE	318
111.	FRANK THEYS	320
112.	KOEN THEYS	322
113.	ADRIEN TIRTIAUX	324
114.	NARCISSE TORDOIR	326
115.	ANA TORFS	330
116.	JOËLLE TUERLINCKX	334
117.	LUC TUYMANS	338

118.	CHARLINE TYBERGHEIN	342
119.	DENNIS TYFUS	344
120.	GUY VAN BOSSCHE	348
121.	PATRICK VAN CAECKENBERGH	350
122.	ÉRIC VAN HOVE	352
123.	JORIS VAN DE MOORTELE	354
124.	MICHAEL VAN DEN ABEELE	356
125.	KOEN VAN DEN BROEK	358
126.	RINUS VAN DE VELDE	362
127.	EMMANUEL VAN DER AUWERA	366
128.	PAUL VAN HOEYDONCK	368
129.	JAN VAN IMSCHOOT	370
130.	ANNE-MIE VAN KERCKHOVEN	374
131.	PHILIPPE VAN SNICK	378
132.	MAARTEN VANDEN EYNDE	380
133.	PHILIPPE VANDENBERG	382
134.	CAROLE VANDERLINDEN	384
135.	KOEN VANMECHELEN	386
136.	JAN VERCRUYSSSE	388
137.	ANGEL VERGARA	392
138.	JEF VERHEYEN	394
139.	PIETER VERMEERSCH	398
140.	DIDIER VERMEIREN	400
141.	LILIANE VERTESSEN	402
142.	FILIP VERVAET	404
143.	ADRIAAN VERWÉE	406
144.	LEEN VOET	408
145.	LEON VRANKEN	412
146.	MIET WARLOP	414
147.	MARTHE WÉRY	416
148.	SOPHIE WHETTNALL	420
149.	GUY WOUETÉ	422
150.	LÉON WUIDAR	426
151.	MARIE ZOLAMIAN	428

NEL AERTS

Nel Aerts is een multidisciplinaire kunstenaar die werkt met schilderkunst, collage, sculptuur, tekeningen, performance en video. In de vroege jaren 2010 lag haar focus op performance en video, maar al snel vond ze een nieuwe richting in schilderkunst en collage. In haar recente werk combineert ze die media met textiel, waarmee ze haar kenmerkende beeldtaal verder ontwikkelt. Stoffen als handdoeken, deurmatten, lakens, oude flanelen en versleten kant krijgen in haar handen een tweede leven in gelaagde, vaak ruwe composities. Ze verwerkt de materialen met uiteenlopende technieken en gereedschappen – van messen tot lasers, spuitverf en inkt, alsook vuur en schuurpapier – waardoor haar doeken en objecten een zeer tastbare intensiteit krijgen.

Aerts creëert een speels, eigenzinnig en soms cartoonesk universum waarin haar figuren ronddwalen: lichamen met buisvormige ledematen, uitvergroete ogen en profielen die doen denken aan Egyptische bas-reliëfs. Vaak figuratief, soms quasi-abstract, balanceren die figuren tussen ingetogenheid en het theatrale. Patronen zoals rasters, strepen en ornamentale patronen vormen een visuele herkenbaarheid die haar figuren omringen.

Ondanks de steeds veranderende vormen blijven Aerts’ figuren zich bewegen binnen een samenhangende, afgesloten wereld – een ruimte die tegelijk eenzaam en zinnelijk is, tastbaar en fantasierijk, geworteld in objecten maar doordrenkt van suggestieve verhaallijnen. In sommige van haar recentere werken maakt ze gebruik van textielcollages als alternatief voor het klassieke canvas. Zo verlegt ze de grenzen van haar medium, zowel inhoudelijk als technisch. Aerts’ werk is nooit gekunsteld, maar direct en open, met een krachtige eigen beeldtaal waarin absurditeit en ernst moeiteloos naast elkaar bestaan.

Geboren in 1987 in Turnhout, België
Leeft en werkt in Antwerpen en Brussel, België

Galleriesamenwerkingen met: Eleni Koroneou Gallery
Noemenswaardige solotentoonstellingen: Kunsthalle Lingen /
M Leuven / Westfälischer Kunstverein Münster
Noemenswaardige groepstentoonstellingen: S.M.A.K. Gent /
Astrup Fearnley Museet Oslo / Kunsthalle Wenen
Noemenswaardige verzamelingen: M HKA Antwerpen
Nam deel aan: Beaufort Oostende

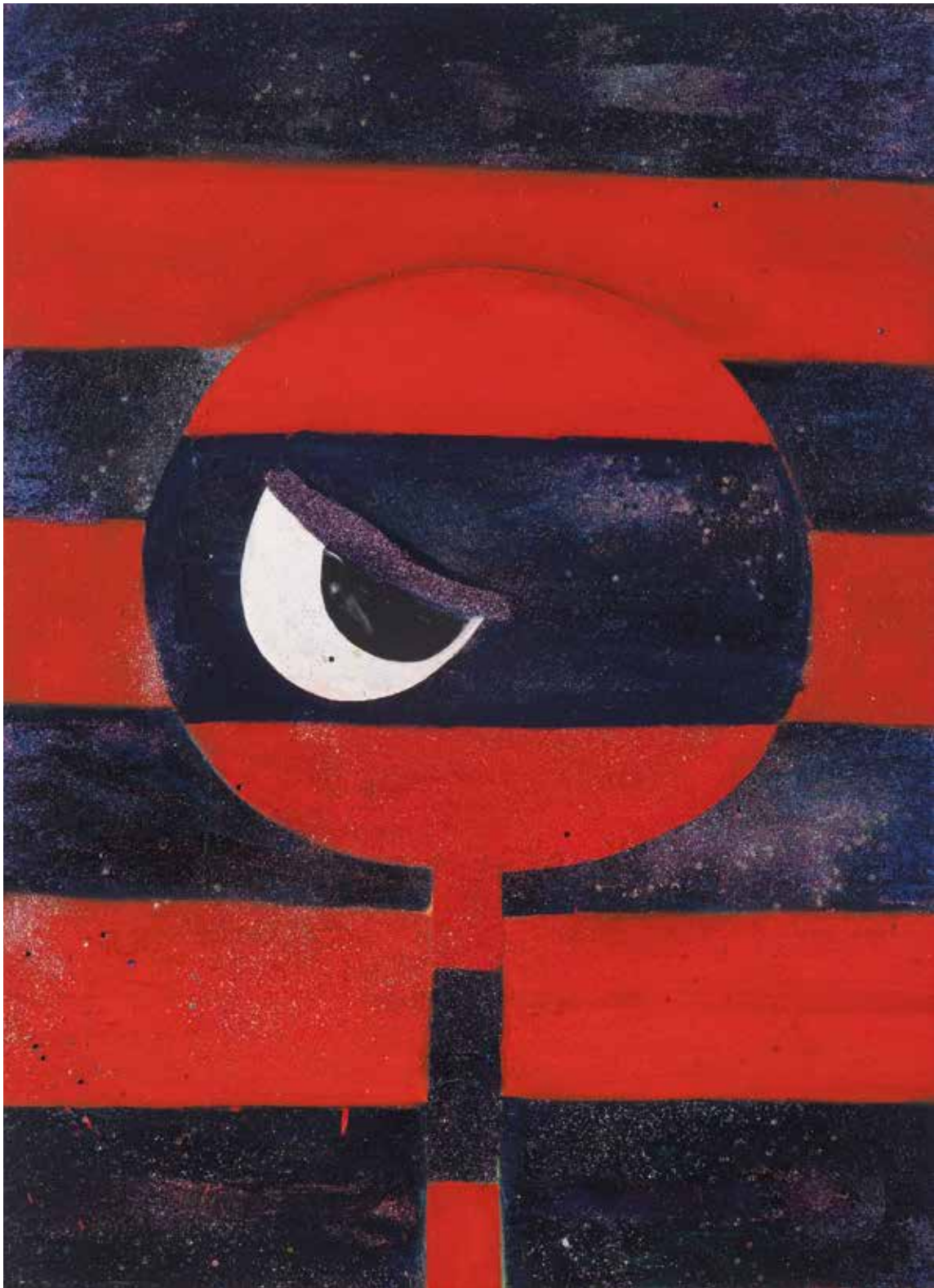
Tafelmanieren, 2012

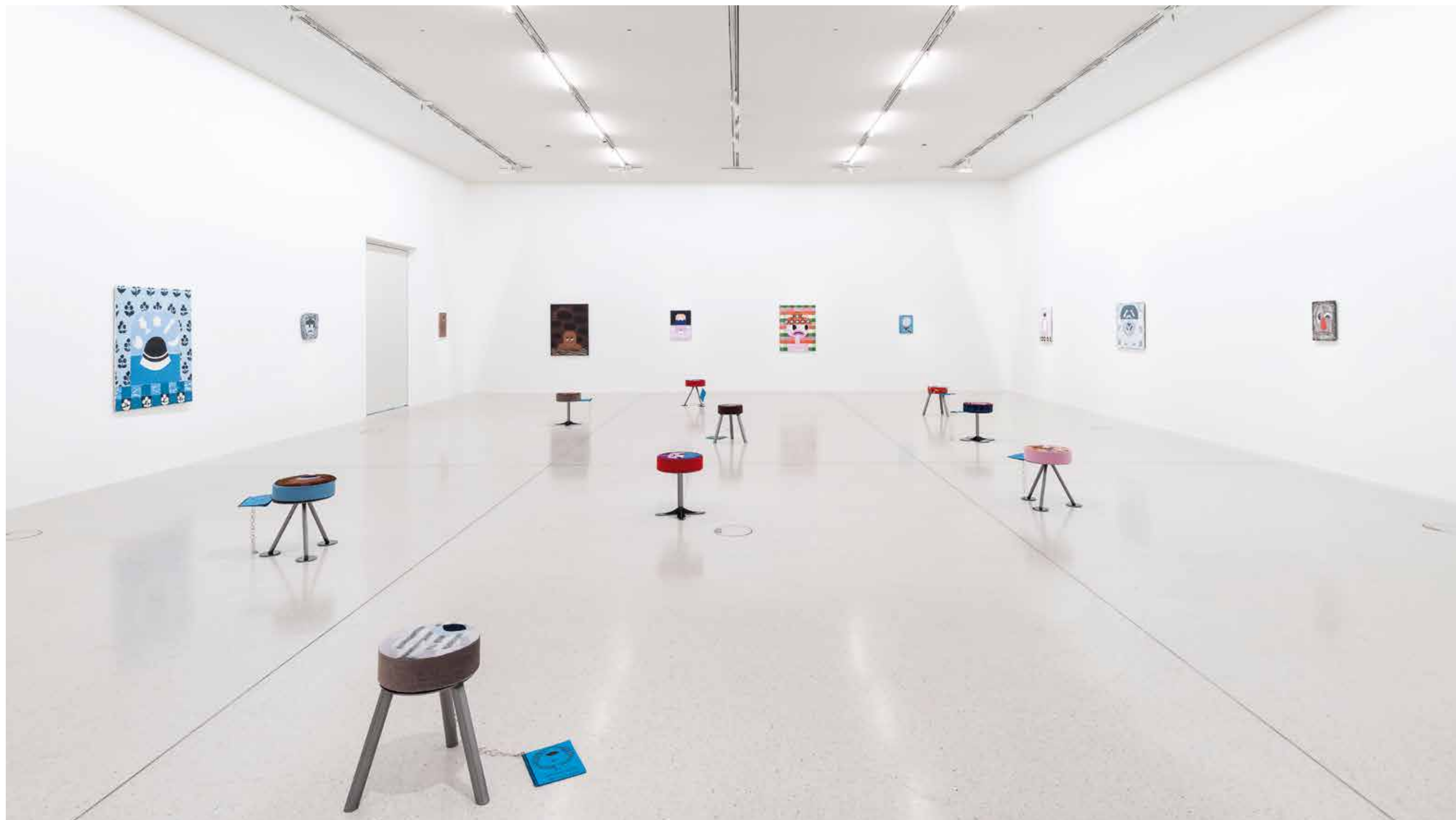
Silver Landscape, 2022

Self-Love vs Self-Abuse (Silhouette Sign Lamp), 2021

Worrywart, 2023

Installatiezicht Nel Aerts: *Haus der Wanderer*, Westfälischer Kunstverein, Münster, 2019

CHANTAL AKERMAN

Chantal Akerman was regisseur, auteur en beeldend kunstenaar. Haar werk wordt omschreven als radicaal, onbevreesd, onuitputtelijk en poëtisch. Gedurende haar indrukwekkende carrière realiseerde ze ongeveer vijftig films en meer dan vijftien filminstallaties. De impact van haar Joodse identiteit en het trauma dat ze erfde als dochter van Poolse ouders die de Holocaust hadden overleefd, is een terugkerend thema in haar oeuvre. Akerman keek echter niet alleen naar het verleden, maar ook naar het heden en de toekomst, met vraagstukken rond identiteit, verbondenheid, herinnering, feminisme, gender en seksualiteit. Ze experimenteerde met uiteenlopende filmgenres, van fictie tot muzikale komedie en literaire adaptaties. Vanaf 1995 verbreedde Akerman haar artistieke praktijk door zich toe te leggen op videoinstallaties, waarbij ze vaak haar speelfilms als uitgangspunt nam. In tegenstelling tot de statische, tweedimensionale ervaring van traditionele film fascineerde videokunst haar vanwege de flexibiliteit en kneedbaarheid ervan. Ze experimenteerde met meerdere televisieschermen, onconventionele videoprojecties en multichannel-installaties en verkende daarmee op ingenieuze wijze de mogelijkheden van videokunst.

Geboren in 1950 in Brussel, België
Gestorven in 2015 in Parijs, Frankrijk

Galleriesamenwerkingen met: Marian Goodman Gallery
Noemenswaardige solotentoonstellingen: Centre Pompidou Parijs / BOZAR Brussel / MOCA Toronto
Noemenswaardige groepstentoonstellingen: BOZAR Brussel / Fondation Pernod Picard Parijs / MoMA PS1 New York
Noemenswaardige verzamelingen: Centre Pompidou Parijs / M HKA Antwerpen / Walker Art Center Minneapolis
Nam deel aan: Biënnale van Venetië / documenta Kassel / Biënnale van Sydney

Je tu il elle, 1974

Jeanne Dielman, 23, quai du Commerce, 1080 Bruxelles, 1975

News from Home, 1976

D'Est, 1993

In the Mirror, 2007

D'Est, au bord de la fiction, 1995

Francis Alÿs werkt voornamelijk met video, maar creëert ook schilderijen, werken op papier, sculpturen, installaties en performances. Zijn projectgerichte aanpak onderzoekt antropologische, geopolitieke en alledaagse kwesties, waarbij hij verhalen, handelingen of gebeurtenissen op poëtische wijze vastlegt en transformeert tot hedendaagse parabels met een metaforische inslag.

Een treffend voorbeeld daarvan is *Paradox of Praxis 1 (Sometimes Making Something Leads to Nothing)* (1997), waarin Alÿs een blok ijs negen uur lang door de straten van Mexico-Stad duwt totdat het volledig is gesmolten. Dat videowerk balanceert tussen absurditeit en oprechtheid en benadrukt de langdurige fysieke arbeid achter een taak die uiteindelijk tot niets leidt. In *When Faith Moves Mountains* (2002) liet hij vijfhonderd vrijwilligers gezamenlijk een zandduin aan de rand van Lima, Peru, enkele centimeters verplaatsen. Die symbolische daad kaart de onevenwichtige verhouding tussen inspanning en resultaat aan en verwijst naar de Latijns-Amerikaanse samenleving, waar grootschalige collectieve inspanningen vaak slechts minimale hervormingen teweegbrengen.

Een ander iconisch werk binnen zijn oeuvre is *The Green Line (Sometimes Doing Something Poetic Can Become Political and Sometimes Doing Something Political Can Become Poetic)* (2004). Alÿs liep door Jeruzalem langs de Groene Lijn, de betwiste grens tussen Israël en Palestina, terwijl hij een lekkend blikje groene verf met zich meedroeg. Die ogenschijnlijk eenvoudige, maar beladen handeling is zowel poëtisch als politiek: ze maakt de grens tastbaar, zowel fysiek als symbolisch, en legt zo een verband tussen hedendaagse spanningen en hun historische wortels.

Sinds 1999 werkt Alÿs aan zijn doorlopende reeks *Children's Games*, waarin hij spelende kinderen over de hele wereld vastlegt. Alledaagse voorwerpen worden door hen omgevormd tot creatieve, gemeenschappelijke spelvormen, waarmee de kunstenaar hun vindingrijkheid en veerkracht benadrukt, vooral bij kinderen in economisch kwetsbare gebieden. Door die handelingen te documenteren, laat hij zien hoe spel een universele en verbindende rol vervult in de menselijke ervaring. Francis Alÿs ziet dat ondanks alles de essentie van de menselijke conditie blijft voortleven in die ogenschijnlijk eenvoudige, maar krachtige gebaren.

Geboren in 1959 in Antwerpen, België
Leeft en werkt in Mexico-Stad, Mexico

Galeriesamenwerkingen met: David Zwirner / Jan Mot / Peter Kilchmann
Noemenswaardige solotentoonstellingen: Tate Londen / MoMA New York / Museum Ludwig Keulen
Noemenswaardige groepstentoonstellingen: ICA Boston / Kunstmuseum Bazel / Stedelijk Museum Amsterdam
Noemenswaardige verzamelingen: MoMA New York / Solomon R. Guggenheim Museum New York / Tate Londen
Nam deel aan: Biënnale van Venetië / documenta Kassel / Biënnale van Shanghai

The Green Line, Jerusalem, 2004

Paradox of Praxis 1 (Sometimes Making Something Leads to Nothing), Mexico City, 1997

REEL-UNREEL, Kabul, Afghanistan, 2011

When Faith Moves Mountains, Lima, Peru, 2002

Installatiezicht *Francis Alys: Children's Games*,
Copenhagen Contemporary, Copenhagen, 2022

Evelyne Axell staat bekend om haar veelal erotische popartschilderijen. Ondanks haar vroegtijdige overlijden bij een tragisch auto-ongeluk in 1972, op slechts 37-jarige leeftijd, wist ze in amper acht jaar tijd een indrukwekkend oeuvre op te bouwen. Dat omvatte collages, films, tekeningen en grootschalige schilderijen – van vrouwelijk naakt tot intrigerende zelfportretten – waarmee ze een blijvende impact op de kunstwereld naliet. Oorspronkelijk was Axell actief als theater- en filmactrice in Parijs en Brussel. In 1964 zou ze de filmindustrie echter de rug toekeren vanwege de heersende misogynie. Opmerkelijk genoeg maakte ze de overstap naar de beeldende kunsten onder begeleiding van René Magritte, als enige leerling ooit van de iconische surrealist. Een meesterzet, zo zou later blijken. Haar carrière nam een vliegende start, en in 1969 werd ze als eerste vrouw bekroond met de Prijs Jonge Belgische Schilderkunst in BOZAR, Brussel. De toon was gezet.

Geïnspireerd door de popartbeweging en Britse kunstenaars als Patrick Caulfield, Pauline Boty, Peter Blake en Allen Jones, was Axell een van de eerste Europese vrouwen die popart volledig omarmde en zich eigen maakte. Met haar vooruitstrevende en feministische focus op vrouwelijke seksualiteit, gendergelijkheid en sociale bevrijding groeide ze uit tot een pionier binnen de scene. Een van haar kenmerkende technieken was het uitsnijden van vrouwelijke silhouetten in transparante plexipanelen die ze vervolgens beschilderde met emailverf. Axells unieke techniek was uitermate geschikt om de vrouwelijke vorm te eren en te vieren, wat resulteerde in gewaagde composities. Hoewel haar werk expliciet erotisch en vrouwelijk verlangen verkent, plaatste Axell de seksualiteit van de vrouw centraal, in plaats van de seksualisering van de vrouw. Een subtiële maar krachtige interventie, waardoor Evelyne Axell niet alleen een toonaangevend figuur werd binnen de Europese popartscene, maar ook binnen de feministische kunstbeweging van de late jaren zestig en vroege jaren zeventig.

Geboren in 1935 in Namen, België
Gestorven in 1972 in Zwijnaarde, België

Noemenswaardige solotentoonstellingen: WIELS Brussel /
Kunstverein Hamburg / BOZAR Brussel
Noemenswaardige groepstentoonstellingen: Tate Londen /
Centre Pompidou Parijs / Walker Art Center Minneapolis
Noemenswaardige verzamelingen: MoMA New York / S.M.A.K. Gent /
Tate Modern Londen
Nam deel aan: Manifesta Amsterdam

Clé de contact jaune, 1966

Le mur du son, 1966

Ice Cream, 1964

Onverwachts Bezoek, 2010

ILSE D’HOLLANDER

Ilse D’Hollander was een hedendaagse schilder van intieme, subtiële werken, gemaakt tijdens een veel te korte maar uitzonderlijk productieve carrière. In haar schilderijen en werken op papier verwerkte ze indrukken van het Vlaamse platteland, waar ze haar laatste en meest productieve jaren doorbracht. Met sobere composities en zachte, aardse kleuren roepen haar werken een sfeer op van rust en contemplatie, terwijl er een picturale synergie ontstaat tussen de afgebeelde elementen uit de natuur, zoals glooiende heuvels, stilstaand water en takken van bomen.

Het oeuvre van Ilse D’Hollander omvat schilderkunst in een uiterst authentieke vorm. Haar werk beweegt zich tussen een romantisch, haast nostalgisch soort landschapsschilderkunst en opmerkelijke abstracte composities die sterk geworteld zijn in de werkelijkheid. Haar artistieke proces was intens persoonlijk, doordacht en tegelijk gevoelig. Critici en kenners plaatsen haar werk vaak in de lijn van kunstenaars als Nicolas de Staël, Piet Mondriaan en Raoul De Keyser, die ze persoonlijk kende.

Voor D’Hollander was schilderen een daad van aanwezigheid. Zoals ze zelf zei: ‘Een schilderij ontstaat wanneer ideeën en het schilderen samenvallen... Mijn zijn is aanwezig in mijn handeling op het doek.’ Die metafysische uitspraak en benadering van de verbondenheid tussen lichaam, geest en doek maakt haar werk des te aangrijpender sinds haar vroegtijdige overlijden in 1997. Haar *zijn* wordt vandaag enorm gemist, maar leeft verder en wordt gekoesterd in haar opmerkelijke oeuvre.

Untitled, 1996

Geboren in 1968 in Sint-Niklaas, België
Gestorven in 1997 nabij Gent, België

Galleriesamenwerkingen met: Victoria Miro / Sean Kelly /
Gallery Sofie Van de Velde
Noemenswaardige solotentoonstellingen: M HKA Antwerpen / M Leuven /
FRAC Auvergne Clermont-Ferrand
Noemenswaardige groepstentoonstellingen: Mu.ZEE Oostende / MDD Deurle /
M HKA Antwerpen
Noemenswaardige verzamelingen: MDD Deurle / FRAC Auvergne Clermont-
Ferrand / Yale University New Haven
Nam deel aan: Biënnale van de Schilderkunst Deurle

Untitled, 1996

Untitled, 1996

Untitled, 1996

Raoul De Keyser staat bekend om zijn subtiele schilderijen op doek, papier en karton. Zijn werken herken je aan minimalistische vormen en schilderachtige toetsen die afgeleid zijn van de werkelijkheid. In eerste instantie experimenteerde hij vooral met de essentie van schilderkunst – kleur, oppervlak en compositie – waarbij hij indrukken van alledaagse objecten, zoals tuinslangen of voetbalkousen, omzette in vereenvoudigde, vaak abstracte vormen. Die werken waren onderdeel van de Nieuwe Figuratie, een stroming in de Lage Landen die figuratie opnieuw verkende en soms wordt gezien als de Vlaamse en Nederlandse variant van popart. Binnen die stroming introduceerde De Keyzers voormalige leermeester en collega, Roger Raveel, de term ‘Nieuwe Visie’. Net als Raveel haalde De Keyser inspiratie uit zijn directe omgeving: een deurklink, wolken, bomen, kalklijnen op een voetbalveld of een watersproeier.

We zouden De Keyser tekortdoen door zijn artistieke zoektocht te beperken tot het esthetische en conceptuele kader van de jaren zestig en zeventig. Zijn beeldtaal werd in de loop der jaren steeds vloeiender – en daarmee misschien wel eigentijdsder dan die van bijvoorbeeld Roger Raveel – omdat De Keyser zich bleef verdiepen in de meest fundamentele aspecten van de schilderkunst: het medium en het oppervlak. In de jaren zeventig en tachtig verschoof zijn focus steeds meer naar het schilderproces zelf, waarbij hij imperfecties, aarzelingen en experimenten niet alleen toeliet, maar zelfs tot de kern van het werk liet behoren. Zijn schilderijen uit die periode tonen een toenemende complexiteit in techniek en compositie, met gelaagde oppervlakken die op systematische wijze de ruimtelijke en materiële dimensies van het medium verkennen.

De Keyser vermeed bewust expliciete interpretaties of vastgelegde benaderingen voor zijn werk omdat het schilderkundige proces centraal stond. Die open benadering weerspiegelt zijn intuïtieve en reflectieve werkwijze: hij keerde vaak terug naar zijn eigen werk om het vanuit een nieuw perspectief opnieuw te bekijken. Dat aspect komt het duidelijkst naar voren wanneer men zijn volledige oeuvre bekijkt en de onderlinge samenhang van penseelstreken, texturen, motieven en materialen ontdekt. Of zoals De Keyser – vaak omschreven als de sfinx van de Belgische schilderkunst vanwege zijn mysterieuze persoonlijkheid – het verwoordde: ‘De terugreis is ook een reis.’ In die geest blijft zijn werk uitermate boeiend – niet alleen bij de eerste ontmoeting, maar ook bij de tweede, derde, en daarna – met zijn hoogst persoonlijke en eigenzinnige stijl die tot op vandaag blijft intrigeren.

Geboren in 1930 in Deinze, België
 Gestorven in 2012 in Deinze, België

Galeriesamenwerkingen met: David Zwirner
 Noemenswaardige solotentoonstellingen: Pinakothek der Moderne München / M HKA Antwerpen / De Pont Tilburg
 Noemenswaardige groepstentoonstellingen: FRAC Auvergne Clermont-Ferrand / BOZAR Brussel / S.M.A.K. Gent
 Noemenswaardige verzamelingen: MoMA New York / De Pont Tilburg / SFMOMA San Francisco
 Nam deel aan: Biënnale van Venetië / documenta Kassel / Biënnale van São Paulo

Doos en landschap met rubberwolk, 1967–1968

Grenier 14, 1992

Kalklijnen-hoek, 1970

Installatiezicht Raoul De Keyser: oeuvre,
S.M.A.K., Gent, 2018–2019

Tim III, 2006–2008

Luc Tuymans is een van de meest invloedrijke schilders van zijn generatie. In de jaren tachtig speelde hij een cruciale rol in het herpositioneren van de figuratieve schilderkunst. Die leek ten dode opgeschreven na de dominantie van de abstracte schilderkunst in het midden van de twintigste eeuw, gevolgd door de opkomst van conceptuele kunst en radicale postmoderne stromingen. Tuymans herwaardeerde echter de figuratie en vond een nieuwe synthese aan de hand van figuratieve olieverfschilderijen met een sterke conceptuele onderstroom.

Met zijn verstilde kleurenpalet en een uiterst herkenbare, haast nerveuze penseelvoering – alsof hij een vage herinnering van het beeld of de gebeurtenis schildert in plaats van het beeld of de gebeurtenis *an sich* – is elk werk, ongeacht het onderwerp, onmiskenbaar door Tuymans’ hand geschilderd. Voorbij het visuele roepen zijn werken een subtiele, onderhuidse spanning op. De kunstenaar vertrekt steeds vanuit bestaand beeldmateriaal uit populaire, historische of culturele media – beelden die op het eerste gezicht ingetogen lijken, maar waarin een bijzondere morele gelaagdheid schuilt. Op die wijze snijdt Tuymans complexe thema’s aan, van actuele gebeurtenissen tot de sluimerende impact van de Tweede Wereldoorlog.

Een sprekend voorbeeld is *Mwana Kitoko* (2000), onderdeel van een reeks van negen schilderijen gebaseerd op archiefbeelden van de koninklijke reis van koning Boudewijn naar Congo. Het werk toont de Belgische vorst bij zijn aankomst op Congolese bodem, maar is geen letterlijke weergave van die historische gebeurtenis. Het visualiseert en belichaamt de figuur van de witte koloniale heerser – en dat op het symbolische moment waarop het Belgische imperialisme zijn zwanenzang zingt. De titel verwijst naar de Congolese spotnaam voor de jonge koning, die ‘mooie jongen’ betekende, maar diplomatiek werd verbloemd als *Bwana Kitoko* of ‘mooie, nobele meester’. Door dat beladen beeld te schilderen, opende Tuymans een historisch taboe en nodigt hij de toeschouwer uit om kritische vragen te stellen over zowel het verleden als het heden.

Een ander voorbeeld is *Still Life* (2002), een schilderij gebaseerd op een aquarel van Paul Cézanne. Door het bescheiden formaat van een stilleven op te blazen tot de schaal van een monumentaal historiestuk, creëert Tuymans een opmerkelijke juxtapositie tussen de grootsheid van het doek en de ogenschijnlijk onschuld dat het afbeeldt. Het beeld is echter geen gewoon stilleven: het is een indirecte reactie op de terroristische aanslagen van 11 september 2001. In plaats van het geweld expliciet af te beelden, kiest Tuymans voor een dubbelzinnige vlucht naar een idylle – een beeld dat zowel onschuldig lijkt alsook verwijst naar de *vanitast*raditie in de schilderkunst en de vergankelijkheid van het bestaan. De karaf wordt een wolkenkrabber en de vruchten vormen een stadssilhouet. Op die ingenieuze wijze gebruikt Tuymans het stilleven als een manier om collectief trauma vast te leggen, troost te vinden en te verwerken.

Bij het gebruik van bestaand beeldmateriaal legt Tuymans tegelijkertijd de afstand bloot tussen het originele beeld en het schilderij. Hij benadrukt dat het slechts *simulacra* zijn – imitaties of vervangingen van een verloren realiteit of origineel. Dat zien we in *The Book* (2007), waarin de vouwlijnen van een opengeslagen boek zichtbaar blijven en onthullen dat het beeld slechts een reproductie is. Of in *The Louvre* (2016), waarin hij niet het museumgebouw zelf schildert, maar een digitale render ervan. In *Shenzhen* (2019) voegt

hij zelfs het ‘play’-icoon van een gepauzeerde video toe, waardoor hij benadrukt dat het beeld een kopie van een kopie is. Daar weerklinkt de erfenis van René Magrittes befaamde *Ceci n’est pas une pipe*. De pijp is geen pijp, maar een afbeelding van een pijp. Bij Tuymans is het beeld niet langer een weergave of een representatie, maar een weergave van een representatie.

Dat fundamentele wantrouwen tegenover beelden vormt een essentieel kenmerk van Tuymans’ visie. Zijn houding lijkt een product van zijn tijd – een generatie die opgroeide met televisie en later werd overspoeld door de eindeloze stroom aan beelden in de hedendaagse beeldcultuur. Net daarom gebruikt hij bestaande beelden niet om een verhaal te vertellen, maar als drager van informatie. Het beeld kan iets dragen wat niet zichtbaar is. Tuymans is gefascineerd door hoe een beeld zowel iets kan onthullen als verhullen. Daarom verwijderd hij doelbewust narratieve contexten en herschikt hij zijn beelden tot tekens die verschillende lagen van betekenis suggereren. Dat is duidelijk zichtbaar in zijn portretten van historische figuren en beruchte persoonlijkheden, waarin niet hun individuele identiteit centraal staat – wat per definitie het traditionele doel van het portret is – maar de morele en psychologische lading die ze dragen. Van de Japanse kannibaal Issei Sagawa en de vermoorde Congolese politicus Patrice Lumumba tot Condoleezza Rice, psychiatrische patiënten en indringende zelfportretten. Steeds reduceert Tuymans zijn personages tot hun maatschappelijke rol, waarbij enkel hun blik een diepere betekenislaag onthult.

De intellectuele en picturale veelzijdigheid van Tuymans’ oeuvre kan nauwelijks worden overschat. Van scherpe politieke en historische thema’s tot actuele kwesties, van beeldtheorie en iconische portretten tot conceptuele schilderijen zoals zijn levensgrote *Numbers*-reeks – een reflectie op de onmenselijke rol van statistieken tijdens de covidpandemie – en visualisaties van de polarisatie in onze samenleving. Maar naast die conceptuele onderstromen blijft Tuymans in de eerste plaats een schilder. Hij onderzoekt de zuivere materialiteit en de mogelijkheden van de schilderkunst. *Eternity* (2021) bijvoorbeeld, waarin hij op monumentale schaal een maquette van een waterstofbom weergeeft, net voor diens explosie – een werk waarin een subtiele verwijzing naar Mark Rothko schuilt in de manier waarop het geschilderd werd. Kortom, bij Luc Tuymans is de schilderkunst nooit eenduidig.

Geboren in 1958 in Mortsel, België
Leeft en werkt in Antwerpen, België

Galeriesamenwerkingen met: David Zwirner
Noemenswaardige solotentoonstellingen: Tate Modern Londen / De Pont Tilburg / BOZAR Brussel
Noemenswaardige groepstentoonstellingen: MoMA New York / Metropolitan Museum New York / Fondazione Prada Milaan
Noemenswaardige verzamelingen: MoMA New York / Centre Pompidou Parijs / Tate Londen
Nam deel aan: documenta Kassel / Biënnale van Venetië / Biënnale van São Paulo

Numbers, 2020

Mwana Kitoko, 2000

Eternity, 2021

Lumumba, 2000

ANNE-MIE VAN KERCKHOVEN

Anne-Mie Van Kerckhoven (AMVK) maakt kunst vanuit een vrouwelijk perspectief waarin seksualiteit en machinefetisjisme nauw met elkaar verbonden zijn. Haar werk toont futuristische scènes waarin menselijke en abstracte vormen samenkomen. Vanaf halverwege de jaren zeventig werd ze bekend met haar opvallende tekeningen en werken op papier en synthetische materialen. Sinds begin jaren tachtig maakt ze ook videowerken, en sinds de jaren negentig gebruikt ze op innovatieve wijze digitale technieken, zoals computergraphics. Hier zien we de drie centrale thema's van AMVK nadrukkelijk naar voren komen: feminisme, erotiek en technologie.

Naast haar beeldende werk speelt muziek een belangrijke rol in haar artistieke praktijk. Sinds 1981 treedt ze internationaal op met Danny Devos als het experimentele muziekduo Club Moral. Experiment en vernieuwing staan centraal in haar eigenzinnige creatieve wereld.

AMVK werkt met materialen die doen denken aan commerciële druktechnieken, zoals plexiglas, en gebruikt felle, contrasterende kleuren. Daarmee draait ze de visuele volumeknop volledig open om haar gelaagde en kritische visie op technologie, seksualiteit en hoe vrouwen worden afgebeeld te versterken. Haar kleurrijke en sprekende werken bevatten vaak zelfverzekerde vrouwenfiguren in huiselijke omgevingen. Ze gebruikt regelmatig beelden uit softporno-tijdschriften of voegt teksten toe, waarin haar blijvende interesse in artificiële intelligentie, wetenschap en mystiek zichtbaar wordt.

Anne-Mie Van Kerckhoven wordt vaak gezien als een kunstenaar van de toekomst. Ze effende niet alleen het pad voor vrouwelijke kunstenaars in een voornamelijk door mannen gedomineerde kunstwereld, maar experimenteerde ook al vroeg met baanbrekende technologieën zoals AI – lang voor de hype omtrent AI die er vandaag de dag is. Gefascineerd door het menselijke brein, het onderbewuste en de samenwerking tussen kunst en wetenschap, benadert AMVK digitale technologieën op een intuïtieve wijze. Toch draait het haar nooit om vernieuwing omwille van vernieuwing: haar werk ontstaat altijd vanuit een sterke maatschappelijke en politieke betrokkenheid. AMVK maakt kunst met intentie.

Geboren in 1951 in Antwerpen, België
Leeft en werkt in Antwerpen, België

Galeriesamenwerkingen met: Galerie Barbara Thumm
Noemenswaardige solotentoonstellingen: Fridericianum Kassel / M HKA Antwerpen / WIELS Brussel
Noemenswaardige groepstentoonstellingen: MUDAM Luxemburg / S.M.A.K. Gent / BOZAR Brussel
Noemenswaardige verzamelingen: CNAP Parijs / Kunsthalle Bern / Koninklijk Museum voor Schone Kunsten België Brussel
Nam deel aan: Biënnale van Venetië / Manifesta Bolzano / Biënnale van Moskou

Rhythm 2, 2014

Cet Âme, et du Pays où elle demeure (Ch.67), 2014

Theory of Elasticity, 1995

Resistir Resistir Resistir, 1991

Première_Celu_Garnitures, 2021